АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІМУНІТЕТУ СВІДКА

БЕГУНЦ Армен Олегі - доктор філософії, суддя Другого апеляційного адміністративного суду

ORCID: https:// orcid.org ORCID 0000-0003-2067-1912

УДК 343.213.7

DOI: https://doi.org/10.71404/NP.2025.2.14

У кримінальному праві України існує практика надання певним суб'єктам гарантій незастосування заходів кримінально-правового впливу (виключення кримінальної відповідальності) за кримінально значущі діяння. Але цей об'єктивно існуючий феномен наразі є досить фрагментарно урегульованим на законодавчому рівні та описаним у теорії кримінального права. У статті здійснюється аналіз поки що мало дослідженого матеріального кримінально-правового аспекту забезпечення імунітету свідка Визначаються правові підстави існування практики надання державою гарантій незастосування кримінальної відповідальності свідкам за відмову від надання показів. Здійснюється системний аналіз відповідних приписів Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України та робиться висновок, що матеріальне кримінальне право не забезпечує повною мірою імунітетів свідка, гарантованих процесуальним правом. Тому КК України не виключає кримінальної відповідальності певних суб'єктів, котрі використовують права, надані КПК України. Запропоновано доповнення кримінального законодавства положеннями щодо більш повного забезпечення імунітету свідка.

Ключові слова: кримінальне право, кримінальна відповідальність, кримінально-правовий імунітет, імунітет свідка.

Постановка проблеми

Наразі в кримінальному праві України існує практика надання певним особам гарантій незастосування негативних санкцій за кримінально значущі діяння: одним – за дії, зовні подібні до кримінальних правопорушень, іншим – навіть за кримінальні правопорушення, тобто сфера дії норм цієї галузі охоплює, поряд з іншим, й правовідносини, породжені хоча й передбаченим Кримінальним кодексом (далі – КК) України[1], але некараними актами поведінки особи. Відповідні правовідносини потребують кримінально-правового регулювання, а юридичні факти, які їх породжують, – опрацювання, систематизації, оцінки й належного доктринального пояснення. Зокрема, видається перспективною гіпотеза, що їх юридична природа, соціальна зумовленість та особливості кримінально-правових наслідків слід пояснювати крізь призму феномену імунітетів у праві.

Стан дослідження проблеми

Кримінальне право України не є автономною й ізольованою від інших галузей права системою. Воно перебуває в постійній взаємодії із конституційним, судовим, кримінальним процесуальним, цивільним процесуальним, військовим, дипломатичним та іншими галузями права, у яких певним особам надаються правові імунітети (дипломатичний, депутатський, лікарський, бойовий тощо). Більшість правових імунітетів поширюється й на негативні кримінально-правові наслідки вчинення особою діяння, якщо воно передбачене КК України. Водночас, в останньому феномен імунітетів та їхні передбачені різними правовими джерелами різновиди, їхні правові наслідки, межі їх дії відображено

в мінімальному обсязі. У теорії кримінального права ця проблема також досліджена фрагментарно, хоч їй і приділено певну увагу в публікаціях таких фахівців, як М. Акімов, Ю. Баулін, О. Бахуринська, В. Грищук, О. Дудоров, О. Житний, В. Кузнецов, І. Митрофанов, А. Музика, Ю. Орлов, Н. Орловська, Ю. Пономаренко, М. Сийплокі, В. Уваров, П. Фріс, М. Хавронюк, О. Храмцов, П. Хряпінський, Ю. Шинкарьов та деяких інших дослідників, завдяки увазі котрих певною мірою зрушено з мертвої точки процес вивчення феномену імунітетів у кримінальному праві. Втім, потребують подальшої уваги питання кримінально-правового регулювання окремих різновидів імунітетів з урахуванням системних зв'язків кримінального права з іншими галузями національної правової системи (у тому числі матеріального кримінального та процесуального кримінального права).

Вимоги щодо забезпечення системності дії кримінального права, оптимізації його міжгалузевих зв'язків вимагають як нормативного забезпечення, так і теоретичного обґрунтування впливу імунітетів у кримінально-правових відносинах. У цьому зв'язку метою і завданням дослідження у цій публікації є виявлення особливостей і проблем кримінально-правового регулювання імунітету свідка, а також формулювання рекомендацій щодо вдосконалення його матеріального нормативного аспекту. Власне, такі рекомендації можуть бути презентовані як наукова новизна цього дослідження.

Виклад основного матеріалу

Аксіомою теоретичної юриспруденції є розуміння соціальної ролі кримінального права як охоронної галузі, яка забезпечує стабільність правовідносин, урегульованих іншими елементами внутрішньої і міжнародної правової системи. Отже, стан правового регулювання, за якого поведінка особи, дозволена й допустима в певній галузі, водночас перебуває під загрозою застосування негативної кримінально-правової санкції, свідчить про наявність правової колізії або прогалин у кримінально-правовому регулюванні. Екстраполюємо цю тезу на імунітет свідка.

Так, під час аналізу нормативних джерел, які наділяють особу «недоторканістю» в кримінально значущих ситуаціях, увагу привертають положення ч. 2 ст. 385 КК України: «не підлягає кримінальній відповідальності особа за відмову давати показання під час провадження досудового розслідування або в суді щодо себе, а також членів її сім'ї чи близьких родичів, коло яких визначається законом»[1]. Отже, з цієї норми випливає: відмова давати показання карана для всіх суб'єктів, окрім тих, хто є членом сім'ї чи близьким родичем того, стосовно кого ці показання надаються (а також некарана у випадку свідчення щодо самого себе).

Слід погодитися з авторами, які пов'язують заперечення кримінальної протиправності діяння за ч. 2 с. 385 КК України із категорією «імунітет свідка»[2, с. 257–258]. Справді, зазначений припис цілком допустимо розглядати як кримінально-правовий засіб забезпечення реалізації наявного в кримінальному процесі феномену «імунітету свідка» («свідоцького імунітету», «імунітету до дачі показань як свідка»[3, с. 431; 4, с. 124–128]). Розглянемо його саме в цьому контексті.

У кримінальному процесуальному праві імунітет свідка загалом розуміють як звільнення особи в силу закону від обов'язку свідчити[5, с. 157], як сукупність привілеїв від самозвинувачення, дачі показань проти близьких родичів, дачі показань у зв'язку із виконанням професійних та інших функцій[6, с. 244]. Його розуміють також як безумовне (абсолютне) або під умовою (відносне) звільнення наведених у законі осіб від обов'язків надавати показання в процесі (справі, провадженні)[7, с. 83].

Унормування імунітету свідка здійснюється наразі різними джерелами. Так, згідно з ч. 1 ст. 63 Конституції України особа не несе відповідальності за відмову давати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів, коло яких визначається законом[8]. У ч. 2 ст. 65 Кримінального процесуального кодексу (далі – КПК) України надано перелік осіб, які не можуть бути допитані як свідки за певних обставин: 1) захисник, представник потерпілого, цивільного позивача, цивільного відповідача, юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, законний представник потерпілого, цивільного позивача в кримінальному провадженні – про обставини, які стали їм відомі у зв'язку з вико-

нанням функцій представника чи захисника; 2) адвокати – про відомості, які становлять адвокатську таємницю; 3) нотаріуси – про відомості, які становлять нотаріальну таємницю; 4) медичні працівники та інші особи, яким у зв'язку з виконанням професійних або службових обов'язків стало відомо про хворобу, медичне обстеження, огляд та їх результати, інтимну і сімейну сторони життя особи – про відомості, які становлять лікарську таємницю; 5) священнослужителі – про відомості, одержані ними на сповіді віруючих; 6) журналісти – про відомості, які містять конфіденційну інформацію професійного характеру, надану за умови нерозголошення авторства або джерела інформації; 7) судді та присяжні – про обставини обговорення в нарадчій кімнаті питань, що виникли під час ухвалення судового рішення, за винятком випадків кримінального провадження щодо прийняття суддею (суддями) завідомо неправосудного вироку, ухвали; 8) особи, які брали участь в укладенні та виконанні угоди про примирення в кримінальному провадженні, – про обставини, які стали їм відомі у зв'язку з участю в укладенні та виконанні угоди про примирення; 9) особи, до яких застосовані заходи безпеки, – щодо дійсних даних про їх особи; 10) особи, які мають відомості про дійсні дані про осіб, до яких застосовані заходи безпеки, – щодо цих даних; 11) експерти – щодо роз'яснення наданих ними висновків[9].

Крім того, у п. 3 ч. 1 ст. 66 КПК України встановлено, що свідок має право відмовитися давати показання щодо себе, близьких родичів та членів своєї сім'ї, що можуть стати підставою для підозри, обвинувачення у вчиненні ним, близькими родичами чи членами його сім'ї кримінального правопорушення, а також показання щодо відомостей, які згідно з положеннями статті 65 цього Кодексу не підлягають розголошенню[9]. Отже, за реалізацію цього права жодної юридичної відповідальності не може бути передбачено.

Переліки осіб, які не можуть бути допитані як свідки, містять й інші джерела процесуального права (наприклад ст. 70 Цивільного процесуального кодексу України «Особи, які не можуть бути допитані як свідки»[10]).

Фахівці з кримінального процесуального права класифікують імунітети свідка за різними критеріями. Не заглиблюючись у цю проблематику (у зв'язку із обмеженим обсягом публікації), звернемо увагу на деякі критерії для такої класифікації. Так, за колом дії він поділяється на загальний (право не свідчити проти себе й своїх близьких родичів) та спеціальний (право або й обов'язок не свідчити щодо відомостей, одержаних у ході професійної діяльності, які мають зберігатися в таємниці). Також виокремлюється особистий безпосередній імунітет свідка (той, що гарантується ст. 63 Конституції України) та опосередкований законний імунітет свідка (для осіб, на яких закон покладає обов'язок зберігати одержану інформацію в таємниці)[7, с. 83–84]. Крім того, у доктрині кримінального процесу імунітет свідка поділяють на обов'язковий (абсолютний) і факультативний (відносний). Перший взагалі забороняє допит певних осіб у кримінальному провадженні як свідків, а другий надає особі право відмовитися від показань або надавати їх за власним бажанням[5, с. 157].

Як відзначається в працях з кримінального процесу, заборона допитувати як свідків деяких осіб (котрі повинні зберігати в таємниці отримані ними під час виконання своїх обов'язків відомості) сформульована як імперативний, абсолютний, безумовний імунітет. До того ж, інститут імунітету свідка в кримінальному процесі забезпечує такі фундаментальні принципи, як презумпція невинуватості, охорона прав і свобод людини й громадянина[6, с. 246]. Він збалансовує суспільний і приватні інтереси при встановленні істини в кримінальному провадженні, гармонізує категорії моралі з імперативністю процесуальної форми кримінального провадження[7, с. 83–84].

З викладеного слідує, що кримінально-процесуальний імунітет є вкрай важливим для організації системи функціонування кримінальної юстиції та правосуддя в цілому. Між тим, у чинному КК України закріплено матеріально-правові підстави забезпечення лише деякої частини наданих КПК України імунітетів свідка. Так, з аналізу ч. 2 с. 385 КК України, здійсненого під таким кутом, випливає, що в матеріальному кримінальному праві наразі врегульовано лише ті «свідоцькі імунітети», які стосуються звільнення особи

від обов'язку свідчити щодо себе та осіб, які є близькими родичами чи членами сім'ї (його називають «родинним імунітетом»[11, с. 105]). Тобто з наведених вище доктринальних та нормативних джерел кримінального процесуального права випливає, що КК України забезпечує лише «загальний імунітет свідка». Втім, він залишив поза увагою регулювання «спеціального імунітету свідка». Якщо оцінити відповідність положень ч. 2 с. 385 КК України іншим класифікаціям права особи не свідчити, слід зробити висновок, що в цій нормі враховано «особистий безпосередній імунітет свідка», але не гарантовано наявний у КПК України «опосередкований законний імунітет свідка». Унаслідок цього складається небезпечна правова колізія, за якої «буква» кримінального закону вимагає визнавати кримінально протиправною відмову свідчити, вчинену особою, зазначеною в процесуальному переліку носіїв імунітету свідка (адже ч. 2 с. 385 КК України не визнає таку відмову кримінально правомірною). Між тим, норми матеріального кримінального права тісно пов'язані з нормами процесуального кримінального права, тож вони мають між собою узгоджуватися[12, с. 104–118].

Як бачимо, наявна у ч. 2 ст. 385 КК України матеріально-правова підстава імунітету свідка не забезпечує повною мірою права, встановлені КПК України. Тому якщо особа, яка входить до переліку, встановленого ч. 2 ст. 65 КПК України, під час допиту її як свідка відмовляється давати покази з приводу певних обставин (наприклад, медичний працівник – з приводу результатів медичного обстеження, які йому відомі у зв'язку з виконанням професійних обов'язків), така її відмова згідно з кримінальним процесуальним законодавством, правомірна. Тим не менш, імунітету на подібні випадки КК України не надає, тобто матеріальне кримінальне законодавство не визнає правомірним діяння, дозволене процесуальним кримінальним законом. Як результат, потенційно караним стає реалізація особою свого права, наданого процесуальним законодавством.

Необхідність заповнення відзначеної вище прогалини у ч. 2 ст. 385 КК України стане ще помітнішою, якщо врахувати неоднозначне розуміння у фаховій літературі особливостей кримінально-правової кваліфікації відмови давати показання. На її сторінках можна знайти взаємовиключні рекомендації з цього приводу. Так, одні автори зазначають, що під час застосування ч. 2 ст. 385 КК України необхідно враховувати, що у випадках, коли особа добровільно заявила про намір свідчити щодо себе, членів сім'ї або близьких родичів, і така заява оформлена у належному порядку, то відмова від давання показів може тягти відповідальність за ч. 1 ст. 385 КК України[13, с. 82]. Натомість інші фахівці застерігають, що у випадках згоди давати показання, наданої особою, наділеною відносним свідоцьким імунітетом, та подальшої (у процесі допиту) її відмови від дачі свідчень, такий суб'єкт не несе кримінальної відповідальності за ч. 1 ст. 385 КК, адже давати показання є його правом, а не обов'язком[14, с. 258].

На нашу думку, наявні діаметрально протилежні ідеї інтерпретації кримінально-правових аспектів реалізації імунітета свідка, а також зумовлені ними різночитання кримінального закону й ризики незаконного притягнення до кримінальної відповідальності, поряд із неможливістю обґрунтувати матеріально-правові підстави непритягнення до кримінальної відповідальності особи, яка має свідоцький імунітет, додатково підкреслюють необхідність узгодження кримінально-правового (матеріального) аспекту імунітету свідка з кримінально-процесуальним (процедурним) його аспектом.

Висновки

Ми не беремося стверджувати, що правоохоронні органи застосовують кримінальну відповідальність за відмову від дачі свідчень за ст. 385 КК України щодо осіб, які користуються правом, наданим ч. 2 ст. 65 КПК України. Втім, відповідної матеріально-правової підстави виключення кримінальної відповідальності, яка мала б міститися саме в ч. 2 ст. 385 КК України, наразі не існує. Імунітетні кримінально-правові наслідки реалізації «родинного свідоцького імунітету» кримінальний закон визнає, а от сприятливі для особи наслідки реалізації інших наявних в законодавстві видів свідоцього імунітету – ні.

У відзначеному випадку вбачаються множинні порушення вимог щодо якості

кримінального закону. Перше – непередбачуваність кримінально-правових наслідків використання особою свідоцького імунітету. Наразі не зрозуміло, чому КК України в приписах, адресованих свідкам, виключає кримінальну відповідальність за наявності родинного свідоцького імунітету, та водночас не регулює таке виключення для інших його різновидів. Друге – технічна незавершеність врегулювання законодавством кримінально-правового аспекту забезпечення імунітету свідка. Наразі ч. 2 ст. 385 КК України, якщо взяти її у системній єдності із ч. 1 ст. 385 КК України, містить прогалину, адже не забезпечує повної реалізації свідоцького імунітету, гарантованого кримінальним процесуальним законодавством. Третє – свідоцький імунітет у кримінальному праві й у кримінальному процесуальному праві не збігаються за обсягом, що свідчить про порушення однієї з вимог якості кримінального закону – зовнішня синхронізація з нормами інших галузей[15, с. 54]. У розглянутому випадку координація між галузями порушена, загальною причиною чого, на нашу думку, є неуважне ставлення до проблеми імунітетів у кримінальному праві.

Як бачимо, сьогодні в регулюванні імунітету свідка порушено вимоги щодо якості кримінального закону. Для усунення цього недоліку відповідну норму КК України має бути узгоджено із процесуальним законодавством, що може бути зроблене, зокрема, у бланкетний спосіб. Так, відповідні зміни можуть бути викладені у такому формулюванні ч. 2 ст. 385 КК України: «Не підлягає кримінальній відповідальності особа за відмову давати показання під час провадження досудового розслідування або в суді щодо себе, членів її сім'ї чи близьких родичів, коло яких визначається законом, а також у інших передбачених законом випадках, у яких її не може бути допитано як свідка».

Література

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14 (дата звернення: 01.04.2025).

2. Житний О. Відмова свідка від давання показань або відмова експерта чи перекладача від виконання покладених на них обов'язків (ст. 385 КК) // Корупційні схеми: їх кримінально-правова кваліфікація і досудове розслідування / за ред. М. І. Хавронюка. К.: Москаленко О. М., 2019. С. 254–258.

3. Кримінальне процесуальне право України: навч. посібник / Р. І. Благута, Ю. В. Гуцуляк, О. М. Дуфенюк та ін.; за заг. ред. А. Я. Хитри, Р. М. Шехавцова. Львів: ЛьвДУВС, 2017. 774 с.

4. Веселов М. Ю., Заремба Т. С., Олешицька В. Е. Інститут імунітету свідка в кримінально-процесуальному праві. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2016. № 3. С. 124–128. URL: http://www.lsej.org.ua/3_2016/38.pdf. (дата звернення: 01.04.2025).

5. Кримінальний процес: підручник / Ю. М. Грошевий, В. Я. Тацій, А. Р. Туманц та ін. ; за ред. В. Я. Тація, Ю. М. Грошевого, О. В. Капліної, О. Г. Шило. Х.: Право, 2013. 824 с.

6. Харітонова М.В. Імунітет свідків як елемент принципу охорони прав і свобод людини та громадянина у кримінальному судочинстві // *Вісник кримінального судочинства*. 2019. № 3. С. 239–248.

7. Лозинська Ю. І., Шехавцов Р. М. Достовірність показань свідка та її з'ясування у кримінальному провадженні: монографія. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2020. 212 с.

8. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text (дата звернення: 01.04.2024).

9. Кримінальний процесуальний кодекс України : Кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text (дата звернення: 01.04.2025).

10. Цивільний процесуальний кодекс України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text. (дата звернення: 01.04.2025).

11. Волкотруб С. Г. Актуальні питання імунітету свідків в кримінальному судочинстві. *Форум права*. 2009. № 3. С. 105–110. URL: http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2009-3/09vcgvkc.pdf. (дата звернення: 01.04.2025).

12. Митрофанов І. І. Кримінальне, кримінальне процесуальне і кримінально-вико-

навче право: проблеми взаємозв'язку. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2014. № 8. С. 104–118.

13. Злочини проти правосуддя: навч. посіб. за заг. ред. проф. В. І. Борисова, проф. В. І. Тютюгіна. Харків: Нац. юрид. акад. України, 2011. 155 с.

14. Луцик В. Методика розслідування злочинів, передбачених ст. 385 КК// Корупційні схеми: їх кримінально-правова кваліфікація і досудове розслідування / За ред. М.І. Хавронюка. К.: Москаленко О. М., 2019. С. 258–261.

15. Демидова Л. М. Теоретичні та методологічні засади дослідження кримінального законодавства України та практики його застосування. Актуальні питання кримінального законодавства України та практики його застосування: монографія / В. Я. Тацій, В. І. Борисов, Л. М. Демидова та ін.; за заг. ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова, Л. М. Демидової. Харків: Право, 2017. 400 с.

1. Kryminalnyi kodeks Ukrainy vid 05.04.2001 r. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14 (data zvernennia: 01.04.2025).

2. Zhytnyi O. Vidmova svidka vid davannia pokazan abo vidmova eksperta chy perekladacha vid vykonannia pokladenykh na nykh oboviazkiv (st. 385 KK) // Koruptsiini skhemy: yikh kryminalno-pravova kvalifikatsiia i dosudove rozsliduvannia / za red. M. I. Khavroniuka. K.: Moskalenko O. M., 2019. S. 254–258.

3. Kryminalne protsesualne pravo Ukrainy: navch. posibnyk / R. I. Blahuta, Yu. V. Hutsuliak, O. M. Dufeniuk ta in.; za zah. red. A. Ya. Khytry, R. M. Shekhavtsova. Lviv: LvDUVS, 2017. 774 s.

4. Veselov M. Yu., Zaremba T. S., Oleshytska V. E. Instytut imunitetu svidka v kryminalno-protsesualnomu pravi. Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal. 2016. № 3. S. 124–128. URL: http://www.lsej.org.ua/3_2016/38.pdf. (data zvernennia: 01.04.2025).

5. Kryminalnyi protses: pidruchnyk / Yu. M. Hroshevyi, V. Ya. Tatsii, A. R. Tumants ta in. ; za red. V. Ya. Tatsiia, Yu. M. Hroshevoho, O. V. Kaplinoi, O. H. Shylo. X.: Pravo, 2013. 824 s.

6. Kharitonova M.V. Imunitet svidkiv yak element pryntsypu okhorony prav i svobod liudyny ta hromadianyna u kryminalnomu sudochynstvi // Visnyk kryminalnoho sudochynstva. 2019. № 3. S. 239–248.

7. Lozynska Yu. I., Shekhavtsov R. M. Dostovirnist pokazan svidka ta yii ziasuvannia u kryminalnomu provadzhenni: monohrafiia. Lviv: Lvivskyi derzhavnyi universytet vnutrishnikh sprav, 2020. 212 s.

8. Konstytutsiia Ukrainy: Zakon vid 28.06.1996 № 254k/96-VR. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text (data zvernennia: 01.04.2024).

9. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy : Kodeks Ukrainy vid 13.04.2012 № 4651-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text (data zvernennia: 01.04.2025).

10. Tsyvilnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text. (data zvernennia: 01.04.2025).

11. Volkotrub S. H. Aktualni pytannia imunitetu svidkiv v kryminalnomu sudochynstvi. Forum prava. 2009. № 3. S. 105–110. URL: http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2009-3/09vcgvkc.pdf. (data zvernennia: 01.04.2025).

12. Mytrofanov I. I. Kryminalne, kryminalne protsesualne i kryminalno-vykonavche pravo: problemy vzaiemozviazku. Visnyk Kryminolohichnoi asotsiatsii Ukrainy. 2014. № 8. S. 104–118.

13. Zlochyny proty pravosuddia: navch. posib. za zah. red. prof. V. I. Borysova, prof. V. I. Tiutiuhina. Kharkiv: Nats. yuryd. akad. Ukrainy, 2011. 155 s.

14. Lutsyk V. Metodyka rozsliduvannia zlochyniv, peredbachenykh st. 385 KK// Koruptsiini skhemy: yikh kryminalno-pravova kvalifikatsiia i dosudove rozsliduvannia / Za red. M.I. Khavroniuka. K.: Moskalenko O. M., 2019. S. 258–261.

15. Demydova L. M. Teoretychni ta metodolohichni zasady doslidzhennia kryminalnoho zakonodavstva Ukrainy ta praktyky yoho zastosuvannia. Aktualni pytannia kryminalnoho zakonodavstva Ukrainy ta praktyky yoho zastosuvannia: monohrafiia / V. Ya. Tatsii, V. I. Borysov, L. M. Demydova ta in.; za zah. red. V. Ya. Tatsiia, V. I. Borysova, L. M. Demydovoi. Kharkiv: Pravo, 2017. 400 s.

АНОТАЦІЯ

Роботу присвячено аналізу окремих проблем кримінально-правових імунітетів як гарантій незастосування кримінальної відповідальності за деякі діяння, передбачені Кримінальним кодексом України.

Метою дослідження є системна оцінка та узгодження матеріальних та процесуальних засобів забезпечення імунітету свідка як підстави правомірного незастосування до нього засобів кримінально-правового характеру (впливу) за відмову надати покази.

Методи дослідження, використані в публікації, об'єднують застосування діалектичного, догматичного, порівняльного методів, а також системного аналізу.

Здійснено аналіз матеріально-правового аспекту забезпечення імунітету свідка. Визначаються правові підстави існування практики надання державою гарантій такого імунітету. Описано його види. Здійснено порівняльний та системний аналіз відповідних приписів Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України. Підкреслено, що матеріальне кримінальне право не забезпечує повною мірою реалізацію імунітетів свідка, гарантованих кримінальним процесуальним правом, оскільки не враховує спеціального імунітету. Констатується наявність порушень вимог щодо якості кримінального закону в частині забезпечення імунітету свідка. У цьому випадку порушено вимоги правової визначеності та передбачуваності кримінального закону, а також вимоги щодо якості останнього.

Зроблено висновок про способи усунення виявлених недоліків. Запропоновано відповідну норму КК України узгодити із процесуальним законодавством щодо прав свідка. Відповідні зміни можуть бути викладені у такій редакції ч. 2 ст. 385 КК України: «Не підлягає кримінальній відповідальності особа за відмову давати показання під час провадження досудового розслідування або в суді щодо себе, членів її сім'ї чи близьких родичів, коло яких визначається законом, а також у інших передбачених законом випадках, у яких її не може бути допитано як свідка».

Ключові слова: кримінальне право, кримінальна відповідальність, кримінально-правовий імунітет, імунітет свідка.

Behunts Armen

TOPICAL ISSUES OF CRIMINAL LAW PROVISION OF WITNESS IMMUNITY

The article is devoted to the analysis of certain issues of criminal law immunities as guarantees of non-prosecution for certain acts provided for by the Criminal Code of Ukraine.

The purpose of the study is to systematically assess and harmonise the material and procedural means of ensuring witness immunity as a basis for the lawful non-application of criminal law measures (influence) to a witness in case of refusal to testify.

The research methods used in the publication combine the application of dialectical, dogmatic, comparative methods, as well as systematic analysis.

The author analyses the substantive and legal aspects of witness immunity. The legal grounds for the existence of the practice of the State providing guarantees of such immunity are determined. Its types are described. A comparative and systematic analysis of the relevant provisions of the Criminal Code and the Code of Criminal Procedure of Ukraine is made. The author emphasises that substantive criminal law does not ensure the full implementation of witness immunities guaranteed by criminal procedure law, since it does not take into account special immunity. The author notes that there are violations of the requirements for the quality of criminal law in terms of ensuring witness immunity. In this case, the requirements of legal certainty and predictability of criminal law, as well as the requirements for the quality of the latter, are violated.

The author makes a conclusion on the ways to eliminate the identified shortcomings. The author suggests that the relevant provision of the Criminal Code of Ukraine should be harmonised with the procedural legislation on the rights of a witness. The relevant amendments may be set out in the following wording of Part 2 of Article 385 of the CC of Ukraine: «A person shall not be subject to criminal liability for refusing to testify during the pre-trial investigation or in court against himself/herself, members of his/her family or close relatives, the circle of which is determined by law, as well as in other cases provided for by law in which he/she cannot be interrogated as a witness».

Keywords: criminal law, criminal liability, criminal law immunity, witness immunity.